

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIAUS ĮSTAIGA**

Lietuvos Respublikos Seimo
Posėdžių sekretoriatui
El. p. possek@lrs.lt

2019-01-21 Nr. (1.18-2019)2-70

I I

DĖL ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIIIIP-3135

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, susipažinusi su Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo Nr. I-1234 2, 3, 4, 9, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 50 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 36(1), 36(2), 36(3), 36(4) straipsniais įstatymo projektu Nr. XIIIIP-3135, teikia pastabas ir pasiūlymus jo tobulinimui:

1. Tikslinti Projekto 1 straipsnio 3 dalyje dėstomos 2 straipsnio 7 dalies naujos redakcijos formuluotę, nes Projekto autorių siūloma norma ne tik keičia mobiliosios komandos apibrėžtį, bet ir jos funkcijas, numatant, kad Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos mobiliosios komandos specialistai, bendradarbiaudami su atvejo vadybininku teiks ir tęstinę kompleksinę pagalbą. Įvertinant tai, kad tęstinės kompleksinės pagalbos ir paslaugų teikimas priskirtinas savivaldybių kompetencijai (įstatymo 2 straipsnio 3 dalis, 34 straipsnis), tampa neaiškios savivaldybių institucijų ir Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos atsakomybės ribos ir kompetencijos teikiant šeimai ir vaikui kompleksines paslaugas bei pagalbą.

Pastaba dėl mobiliosios komandos funkcijų pakeitimo taikytina ir Projekto 14 straipsniu dėstomo naujo 36³ straipsnio 1 daliai, 17 straipsniu keičiamo 38 straipsnio 1 dalies 3 punktui, 19 straipsniu keičiamo įstatymo 40 straipsnio 3 daliai, 21 straipsniu keičiamo įstatymo 42 straipsnio 1 daliai.

Atkreiptinas dėmesys, kad pritarus Projekto rengėjų siūlymui atsisakyti šiuo metu galiojančios nuostatos, kad mobilioji komanda teikia ir organizuoja medicininę, psichologinę, socialinę, teisinę pagalbą, mobiliosios komandos kompetencijų reglamentavimas taptų neaiškus (neaišku, kokią pagalbą teikia, kokių sričių specialistai turi sudaryti mobiliąją komandą ir pan.).

Taip pat siūlytina diskutuoti dėl žodžio „tęstinė“ siūlomoje normos formuluotėje tikslingumo (teisinio reguliavimo aiškumo ir nuoseklumo aspektu), kadangi kituose įstatymo straipsniuose (išskyrus 37 straipsnio 3 dalį) vartojamos sąvokos „kompleksinė pagalba“, „kompleksinė ilgalaikė pagalba“.

2. Vaiko teisių apsaugos kontrolierė siūlo nepritarti 1 straipsnio 4 dalimi keičiamo 2 straipsnio 9 dalies siūlomai redakcijai, kuria keičiama smurto prieš vaiką sąvoka, išbraukiant iš jos žodį „saugumui“. Tas pats siūlymas ir pastaba galioja ir kitiems Įstatymo projekto straipsniams (6, 8, 11, 12, 16, 20, 21 straipsniai), kuriuose siūloma išbraukti žodį „saugumas“.

Projekto rengėjai nepateikia argumentų, kuriais remiantis siūloma atsisakyti vaiko saugumo, kaip vieno iš vaiko teisių užtikrinimo aspekto, tačiau pažymėtina, kad pritarus siūlomam reglamentavimui, kyla pagrįstos abejonės dėl siūlomo teisinio reguliavimo dermės su Civilinio kodekso nuostatomis (3.248 straipsnio 1 dalies, 3.254 straipsnio 3 dalies) klausimas.

Paminėtina ir tai, kad saugumo vaikams užtikrinimo aspektas yra reikšmingas ir Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje. Pavyzdžiui, Teismas byloje Dolhamre prieš Švediją (pareiškimo Nr. 67/04, 2010 m. birželio 8 d.) nenustatė Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos 8 straipsnio pažeidimo, nes pripažino, kad valdžios institucijų sprendimas pratęsti trijų pareiškėjų vaikų globą ir bendravimo apribojimus buvo priimtas vadovaujantis geriausiais vaiko interesais ir siekiant užtikrinti vaikų *saugumą*, sveikatą ir raidą. Teismas byloje R. K. ir A. K. prieš Jungtinę Karalystę (pareiškimo Nr. 38000/05, 2008 m. rugsėjo 30) ir byloje M. A. K. ir R. K. prieš Jungtinę Karalystę^[2] (pareiškimų Nr. 45901/05 ir 40146/06, 2010 m. kovo 23 d. pažymėjo, kad tiek socialinės apsaugos, tiek medicininės institucijos turi pareigą apsaugoti vaikus ir negali būti laikomos atsakingomis kiekvieną kartą, kai nuoširdus ir pagrįstai iškeltas susirūpinimas dėl vaikų *saugumo* jų šeimoje pasirodo buvęs klaidingas.

Įvertinus tiek viešojoje erdvėje, tiek Teisės ir teisėtvarkos komiteto organizuotuose pasitarimuose suinteresuotų grupių ir pavienių psichologų išsakytas nuomones dėl vaiko saugumo užtikrinimo reikšmės, siūlytina prašyti Lietuvos psichologų sąjungos pateikti bendrą psichologų bendruomenės nuomonę ginčijamu klausimu.

3. Siūlytina tikslinti 1 straipsnio 5 dalyje dėstomą 2 straipsnio 12 dalį, išbraukiant žodžius „gyvenimas šeimoje su tėvais, giminystės ryšių išlaikymas“.

Siūlymas paremtas sekančiais argumentais:

3.1. geriausių vaiko interesų principas yra išsamiai atskleistas įstatymo 4 straipsnio „Vaiko teisių ir laisvių apsaugos įgyvendinimo principai“ 1 punkte, siūlomas pakeitimas nėra suderintas su galiojančios įstatymo redakcijos 4 straipsnio 1 punktu.

3.2. nacionalinėje teisėje valstybės garantija dėl vaiko ir šeimos neišskyrimo realizuojama (turi būti realizuojama) per Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38 straipsnio 2 dalies, Civilinio kodekso 3.155 straipsnio 1 dalies, 3.157 straipsnio 1 dalies, 3.161 straipsnio 3 dalies, 3.163 straipsnio 1 dalies, 3.165 straipsnio 1 dalies, 3.170 straipsnio 1 dalies, Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 4 straipsnio 7 punkto, 9 straipsnio, 12 straipsnio, 13 straipsnio 2 dalies, 31 straipsnio 1 dalies, 33 straipsnio teisės normų, įtvirtinančių principinę vaiko teisių apsaugos nuostatą, numatančių vaiko teisę augti šeimoje ir tėvų pirmumo teisę prieš kitus asmenis auklėti ir rūpintis savo vaikais bei vaikų teisę bendrauti su skyrium gyvenančiais tėvais, įgyvendinimą praktikoje.

3.3. siūloma vaiko interesų sąvokos formuluotė neatitiktų ne tik Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos nuostatų (pavyzdžiui, 9 ir kitų susijusių straipsnių, nustatančių, kad vaiko išskyrimas su tėvais galimas, kai jis yra „būtinai vaiko interesams“) bet ir Europos Žmogaus Teisių Teismo (EŽTT), Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (LAT) suformuotos praktikos, kadangi vaiko interesų turinys nustatomas kiekvienu atveju individualiai, interesų turinio elementai gali būti skirtingi, priklausomai nuo nagrinėjamos situacijos, kintančių vaiko poreikių (vaikas švietimo sistemoje, sveikatos priežiūros sistemoje, kitų vaiko teisių užtikrinimas ar naudojimosi laisvėmis įgyvendinimas, vaikas saugioje šeimos aplinkoje, vaikas šeimos aplinkoje, kurioje jam kyla realus pavojus sveikatai, saugumui, gyvybei). Nepaneigiant, kad vaiko išskyrimas su šeima gali būti taikomas kaip kraštutinė priemonė apsaugant vaiko teises ir užtikrinant jo interesus, ir valstybės pareigos teikti tėvams paramą, reikalingą tinkamam vaikų auklėjimui ir priežiūrai¹, siūlytina tobulinti šios teisės užtikrinimo mechanizmą, o ne atsisakyti vaiko interesų sąvokoje vaiko interesų turinio elementų visumos vertinimo.

¹ Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos 9, 18 bei kiti su jais sisteminiiais ryšiais susiję straipsniai – 5 (tėvų ir šeimos pareigos ir teisės, besivystantys vaiko gebėjimai), 3 straipsnio 2 dalis ir 27 straipsnis (valstybės pareiga padėti tėvams užtikrinti vaikui pakankamą pagalbą ir tinkamas gyvenimo sąlygas).

3.4. paminėtina, kad LAT, formuodamas praktiką vaiko interesų vertimo srityje, laikosi pozicijos, jog „vaikui, kaip besivystančiam žmogui, svarbiausia turėti geras vystymosi sąlygas, todėl vaiko interesus visų pirma nulemia teigiamas vaiko, kaip sveikos, dorovingos, tvirtos bei intelektualios asmenybės, vystymasis, atsižvelgiant į jo dvasinius, psichologinius, kultūrinius, moralinius, tautinius, materialinius ir kitokius poreikius. Vaikui augant keičiasi ir jo interesai, tačiau pagrindiniai iš jų nekinta, pavyzdžiui: vaiko poreikis turėti geras socialines ir kitokias sąlygas vystytis, galimybę bendrauti su tėvais, broliais, seserimis, bendraamžiais, vystytis savo tautybės visuomenėje, ugdyti turimus talentus ir pan. [...] Be bendrų vaiko interesų, yra interesų, kurie kiekvienam vaikui skiriasi, atsižvelgiant į vaiko charakterio savybes, pomėgius, siekius, amžių, sveikatą, supančią aplinką ir t.t. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. birželio mėn. 21 d. Įstatymų taikymo teismų praktikoje, nustatant nepilnamečių vaikų gyvenamąją vietą, tėvams gyvenant skyrium, apžvalga Nr. A2-35).

EŽTT, Europos žmogaus teisių konvencijos kontekste analizuodamas pozityviasias valstybės pareigas, valstybės ir savivaldybių (nacionalinėms) institucijoms sprendžiant materialiuosius ir procesinius vaiko gyvenamosios vietos ir bendravimo su skyrium gyvenančiu tėvu (motina) tvarkos nustatymo klausimus bei praktiškai įgyvendinant teismo sprendimus, kertiniu atskaitos tašku laiko prioritetinius vaiko interesus. EŽTT praktikoje nuolat pažymima, kad Europos žmogaus teisių konvencijos 8 straipsnis apima tėvų teisę į priemones, kurių turi būti imtasi siekiant juos suvienyti su vaikais, ir nacionalinių institucijų pareigą imtis šių priemonių ne tik tais atvejais, kai sprendžiama dėl priverstinio vaikų perdavimo valstybės globai, bet ir bylose, kuriose bendravimo ir gyvenamosios vietos ginčai dėl vaikų kyla tarp tėvų (vieno iš tėvų) ir kitų vaiko šeimos narių (EŽTT sprendimai bylose Fusca prieš Rumuniją, pareiškimo Nr. 34630/07, 2010 m. liepos 13 d.; Hokkanen prieš Suomiją, pareiškimo Nr. 19823/92, 1994 m. rugsėjo 14 d.).

Vaikas visapusiškai ir harmoningai vystytis gali tik augdamas šeimoje. Šeima yra svarbiausia terpė, kurioje vaikas gali sėkmingai augti, vystytis ir tobulėti. Jungtinių Tautų Gairėse² dėl alternatyvios priežiūros (globos) vaikams, pažymėta, jog būtina stiprinti šeimos ryšių išsaugojimą arba sugražinimą atgal į šeimą, tačiau, nepavykus to padaryti, priimti kitą tinkamą ir pastovų sprendimą, įskaitant ir įvaikinimą.

Tačiau paminėtina ir tai, kad EŽTT yra pažymėjęs, kad vaiko gražinimas į biologinę šeimą ne visada atitinka jo interesus (Z. J. prieš Lietuvą, Nr. 60092/12, Y. C. prieš Jungtinę Karalystę, Nr. 4547/10). Sprendžiant vaiko gražinimo biologiniam tėvui (motinai) klausimą, svarbiausia yra nustatyti vaiko interesus ir kas juos geriausiai galėtų užtikrinti.

3.5. Priėmus Projekto rengėjų siūlomą vaiko interesų formuluotę, pagal kurią vaiko interesus geriausiai ir visų pirma atitinka vaiko gyvenimas (augimas) šeimoje su tėvais, giminystės ryšių išlaikymas (ši teisė pagal galiojančio Civilinio kodekso redakciją nėra absoliuti), kyla pagrįstų abejonių dėl CK 3.180 straipsnio 4 dalies, 3.209 (įvaikinimas), 3.249 (globa), 3.254, 3.254 ir kt. straipsnių, taip pat Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 12 straipsnio 2 dalies taikymo praktikoje, nes *pagal siūlomą vaiko interesų apibrėžimo konstrukciją* išskyrimas su tėvais, tėvų bendravimo su vaikais ribojimai dėl objektyvių priežasčių neatitiks vaiko interesų.

Paminėtina ir tai, kad pagal Civilinio kodekso 3.227 straipsnį, įvaikinimu panaikinamos tėvų ir vaikų bei jų giminaičių pagal kilmę tarpusavio asmeninės ir turtinės teisės ir pareigos, pagal 3.228 straipsnį, gali būti vaikui suteikiama įtėvių pavardė ir gali būti pakeičiamas vaiko vardas (jeigu vardą pakeisti sutinka vaikas, galintis išreikšti savo nuomonę).

4. Siūlytina įvertinti Projekto 2 straipsniu dėstomo įstatymo 3 straipsnio 2 punkto (psichologinio smurto sąvokos keitimo) pakeitimo tikslingumą, jį papildant žodžių junginiu

² Guidelines on the Alternative Care of Children. United Nations. 2009.

„prievarcinis vaikų ir tėvų atskyrimas prieš jų valią, išskyrus tuos atvejus, kai įstatymo nustatyta tvarka toks atskyrimas yra būtinas, siekiant apsaugoti vaiką nuo realaus pavojaus jo gyvybei ar sveikatai“.

Pritarus šiam Projekto rengėjų siūlymui, kiltų šios normos praktinio taikymo problemų, nes nėra aišku koks vaikų atskyrimas laikytinas psichologiniu smurtu – ar vaikų ir tėvų atskyrimas, kaip tai suprantama Civilinio kodekso 3.179 straipsnyje, ar veika, už kurią nustatyta baudžiamoji atsakomybė (laisvės atėmimas iki aštuonerių metų) Baudžiamojo kodekso 100² straipsnyje, ar vieno iš tėvų trukdymas vaikui bendrauti su atskirai gyvenančiu kitu iš tėvų, trukdymas jam dalyvauti vaiko auklėjime.

5. Patikslinti Projekto 5 straipsnio 2 dalimi dėstomos įstatymo 29 straipsnio 9 dalies formuluotę, ją suderinant su Administracinių bylų teisenos įstatymo 18 straipsnio 2 dalimi, taip pat vietoj žodžių junginio „vaiko įstatyminiai atstovai“ įrašant žodžių junginį „kiti vaiko atstovai pagal įstatymą“, suderinant Civiliniame kodekse bei galiojančioje Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme vartojamas sąvokas ir išdėstyti jį taip:

„9. Tėvai ar kiti vaiko atstovai pagal įstatymą Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos ar jos įgalioto teritorinio skyriaus darbuotojų, policijos pareigūnų ar kitų valdžios institucijų darbuotojų neteisėtus veiksmus ir sprendimus turi teisę skusti teismui, taip pat kreiptis į Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolierių, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių ir kitas institucijas, turinčias teisę nagrinėti tokio pobūdžio skundus.“

6. Tikslinti Projekto 6 straipsnio 1 dalimi dėstomo 31 straipsnio 4 dalies formuluotę, suderinant ją su 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) nuostatomis bei įvertinant Seimo kanceliarijos Teisės departamento pateiktas pastabas.

Pritarus Projektų rengėjų siūlymui, tikslinga svarstyti galimybę siūlomas nuostatas dėstyti įstatymo VII skyriuje.

7. Tikslinti Projekto 6 straipsnio 1 dalimi dėstomo 31 straipsnio 7 dalies formuluotę, įtvirtinant nuostatą, kad priešmokyklinio amžiaus vaikas negali likti vienas (be priežiūros).

8. Tikslinti Projekto 6 straipsnio 3 dalyje dėstomo įstatymo 31 straipsnio 8 dalies formuluotę, įvertinant minėtame straipsnyje reguliuojamų santykių (tėvų ir institucijų bendradarbiavimas vaiko teisių užtikrinimo srityje) ir Konstitucijoje įtvirtintos tėvų teisės rūpintis vaikų ir globotinių religiniu ir doroviniu auklėjimu pagal savo įsitikinimus dermę, taip pat į tai, kad siūlomas reguliavimas iš esmės dubliuoja įstatymo 10 straipsnio 2 dalį.

9. Tikslinti Projekto 8 straipsnyje dėstomos įstatymo 33 straipsnio 5 dalies formuluotę, atsižvelgiant į šio rašto 2 punkte nurodytus argumentus ir po žodžio „vaiko“ įrašant žodį „saugumu“, taip pat išbraukiant perteklinį ir normos loginę struktūrą ardantį žodžių junginį „kurio neįmanoma pašalinti kitomis priemonėmis“. Nepritarus siūlymui minėto žodžių junginio išbraukimo dalyje, lieka neaišku, kokiomis alternatyviomis prevencinei ir kompleksinei pagalbai priemonėmis galima būtų pašalinti pavojų vaiko saugumui, sveikatai, gyvybei, kol jis nėra realus.

10. Tikslinti projekto 10 straipsnio 1 dalyje dėstomo įstatymo 35 straipsnio 2 dalies formuluotę, po žodžio duomenų“ įrašant „apie vaiko elgesį, keliantį pavojų jo sveikatai ir gyvybei“.

11. Papildyti Projekto 10 straipsnio 2 dalyje dėstomą įstatymo 35 straipsnio 4 dalį, po žodžio „suteikta“ įrašant „žinomai“.

12. Tikslinti Projekto 11 straipsniu keičiamo įstatymo 36 straipsnio 1 dalį, vietoj žodžių „daromą ar padarytą“ įrašant žodį „galimą“, išbraukiant žodį „tiesioginį“ (taip suderinant įstatyme vartojamas sąvokas), prieš žodį „sveikatai“ įrašant žodį „saugumui“, po žodžio „gyvybei“ įrašant žodžių junginį „taip pat galimą smurtą prieš vaiką“ ir išdėstant šio straipsnio 1 dalį sekančiai:

„1. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ar jos įgaliotas teritorinis skyrius, gavęs žodžiu, raštu ar bet kokiomis nuotolinio ryšio priemonėmis pranešimą apie galimą vaiko teisių pažeidimą, kuo skubiau, tačiau ne vėliau kaip per tris darbo dienas nuo pranešimo gavimo, pradeda nagrinėti pranešimą. Į pranešimą apie vaikui kilusį realų pavojų jo saugumui, sveikatai, gyvybei, taip pat galimą smurtą prieš vaiką yra reaguojama nedelsiant (pranešimo gavimo dieną, tačiau ne vėliau kaip per 6 valandas nuo pranešimo gavimo momento).“

13. Papildyti Projekto 11 straipsniu keičiamo įstatymo 36 straipsnio 3 dalį, po žodžio „ar“ įrašant „kiti“.

14. Patikslinti Projekto 11 straipsniu keičiamo įstatymo 36 straipsnio 4 dalį, vietoj žodžių „36 straipsnio“ įrašant „šio straipsnio“.

15. Tikslinti Projekto 11 straipsniu keičiamo įstatymo 36 straipsnio 5 dalį, vietoj žodžių „36 straipsnio“ įrašant „šio straipsnio“, vietoj žodžių „padarytą ar daromą“ įrašant žodį „galimą“, išbraukiant žodžių junginį „ir tiesioginio“, prieš žodį „sveikatai“ įrašant žodį „saugumui“, vietoj žodžių „vaiko ir šeimos poreikių vertinimą“ įrašant „pagalbos vaikui ir šeimai poreikio vertinimą“ ir išdėstant šią normą sekančiai:

„5. Jei Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ar jos įgaliotas teritorinis skyrius, atlikęs šio straipsnio 3 dalyje nurodytus veiksmus, nustato, jog pranešimas apie galimą vaiko teisių pažeidimą yra pagrįstas, bet nėra realaus pavojaus vaiko saugumui, sveikatai ar gyvybei, jis šio įstatymo 38 straipsnyje nustatyta tvarka inicijuoja pagalbos vaikui ir šeimai poreikio vertinimą.“

16. Tikslinti Projekto 11 straipsniu keičiamo įstatymo 36 straipsnio 6 dalį, patikslinant nuorodą į įstatymo straipsnį, reglamentuojantį atvejo vadybos procesą, nes atvejo vadybos inicijavimas reglamentuotas Projekto 17 straipsniu keičiamo 38 straipsnio 3 dalyje.

17. Tikslinti Projekto 11 straipsniu keičiamo įstatymo 36 straipsnio 7 dalį, išbraukiant žodžius „ir tiesioginis“, prieš žodį „sveikatai“ įrašant žodį „saugumui“.

18. Tobulinti Projekto 11 straipsnyje dėstomo Įstatymo 36 straipsnio 8 dalies redakciją, atsisakant normos antro sakinio kaip perteklinio, kadangi nurodomi santykiai reguliuojami Projekto 14 straipsnyje dėstomame įstatymo 36³ straipsnyje.

19. Tikslinti Projekto 12 straipsniu dėstomo įstatymo 36¹ straipsnio 2 dalį, išbraukiant žodį „tiesioginis“, prieš žodį „sveikatai“ įrašant žodį „saugumui“, taip pat įvertinant šios dalies antro sakinio ir juo reguliuojamo santykio dermę su to paties straipsnio 1 dalimi

20. Tikslinti Projekto 12 straipsniu dėstomo įstatymo 36¹ straipsnio 3 dalį, išbraukiant žodį „tiesioginis“, prieš žodį „sveikatai“ įrašant žodį „saugumui“.

21. Tikslinti Projekto 12 straipsniu dėstomo įstatymo 36¹ straipsnio 5 dalį, prieš žodžių junginį „vaiko atstovams pagal įstatymą“ įrašant žodį „kitų“, išbraukiant žodį „tiesioginis“, prieš žodį „sveikatai“ įrašant žodį „saugumui“.

22. Siūlytina įvertinti Projekto 13 straipsniu dėstomo įstatymo 36² straipsnio tikslingumą, nes vaiko teisių ir laisvių įgyvendinimo principai dėstomi įstatymo 4 straipsnyje ir jie turi būti taikomi visais vaiko teisių užtikrinimo ir apsaugos priemonių taikymo (įskaitant, bet neapsiribojant vaiko paėmimą iš tėvų ar kitų atstovų pagal įstatymą) atvejais. Be to, kaip buvo minėta šiame rašte, valstybės garantija dėl vaiko ir šeimos neišskyrimo įtvirtinta Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38 straipsnio 2 dalyje, Civilinio kodekso 3.155 straipsnio 1 dalyje, 3.157 straipsnio 1 dalyje, 3.161 straipsnio 3 dalyje, 3.163 straipsnio 1 dalyje, 3.165 straipsnio 1 dalyje, 3.170 straipsnio 1 dalyje, Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 4 straipsnio 7 punkte, 9 straipsnyje, 12 straipsnyje, 13 straipsnio 2 dalyje, 31 straipsnio 1 dalyje, 33 straipsnyje.

Pritarus Projekto rengėjų siūlymui atskirame straipsnyje dėstyti vaiko paėmimo iš vaiko atstovų pagal įstatymą principus, siūlytina:

22.1. Tikslinti Projekto 13 straipsniu dėstomo 36² straipsnio 1 - 5 dalių formuluotes, vietoj žodžių junginio „vaiko atstovams pagal įstatymą“ įrašant „kitų vaiko atstovų pagal įstatymą“.

22.2. Tikslinti Projekto 13 straipsniu dėstomo 36² straipsnio 1 dalies formuluotę, išbraukiant žodį „priverstinai“, išbraukiant žodžių junginį „tai yra proporcinga priemonė“ (nes toje pačioje normoje yra sąlyga, kad vaikas iš tėvų ar kitų atstovų pagal įstatymą gali būti paimtas kai vaikui grėšiantis pavojus negali būti pašalintas kitomis priemonėmis), išbraukiant žodį „tiesioginio“, prieš žodį „gyvybei“ įrašant žodį „saugumui“.

22.3. Suderinti tarpusavyje Projekto 13 straipsniu dėstomo 36² straipsnio 1 dalies ir 2 dalies normų turinį, nes siūlomos formuluotės suponuoja, jog paminėtose dalyse nurodyti skirtingi vaiko paėmimo iš tėvų ar kitų atstovų pagal įstatymą pagrindai (1 dalyje realus ir tiesioginis pavojus vaiko gyvybei ir sveikatai, 2 dalyje – CK 3.254¹ straipsnyje nustatyti pagrindai). Atkreiptinas dėmesys, kad Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme nustatyti vaiko paėmimo iš tėvų ir kitų jo atstovų pagal įstatymą pagrindai neatitinka Civilinio kodekso 3.254 ir 3.254¹ straipsniuose nustatytų vaiko paėmimo iš jo atstovų pagal įstatymą ir laikinosios globos nustatymo pagrindų, todėl keltinos abejonės dėl tokio reguliavimo atitikimo aiškumo ir tikslumo teisėkūros procese reikalavimui.

23. Tikslinti Projekto 13 straipsniu dėstomo 36² straipsnio 3 dalies formuluotę, nes praktikoje ji galės būti įgyvendinama ne visais atvejais (pvz. Projekto 12 straipsniu dėstomo 36¹ straipsnio 5 dalyje nurodytais atvejais).

24. Tikslinti Projekto 13 straipsniu dėstomo 36² straipsnio 6 dalies formuluotę, suderinant šioje normos dalyje ir įstatyme vartojamas sąvokas („laikinąjį globėją“) ir pašalinant loginius prieštaravimus – jei vieno iš tėvų elgesys nekels realaus ir tiesioginio pavojaus vaiko gyvybei ir sveikatai vaikas negalės būti paimtas iš šeimos ir jam nebus nustatyta laikinoji globa, todėl nėra pagrindo nustatyti, kad vaiką laikinai apgyvendinant pas laikinąjį globėją užtikrinama galimybė vienam iš tėvų būti kartu su vaiku. Taip pat keltinos abejonės ar ši norma, nustatanti, kad vienas iš tėvų kartu su vaiku apgyvendinamas pas laikinąjį globėją, galėtų būti įgyvendinama praktikoje (pavyzdžiui, tėvų apgyvendinimas kartu su vaiku vaikų globos namuose, bendruomeniniuose globos namuose, šeimynose, laikinųjų globėjų ar budinčių globotojų šeimoje).

25. Tikslinti Projekto 14 straipsniu dėstomo 36³ straipsnio 1 dalies formuluotę, įvertinant tikslingumą suteikti mobiliosios komandos specialistams naujas funkcijas (sprendimų dėl vaiko paėmimo iš tėvų ar kitų atstovų pagal įstatymo priėmimą, vaiko laikino apgyvendinimo organizavimą, kt.), taip pat išbraukiant žodį „tiesioginį“, prieš žodį „sveikatai“ įrašant žodį „saugumui“, išbraukiant žodį „laikiniai“.

25.1. Tikslinti Projekto 14 straipsniu dėstomo 36³ straipsnio 1 dalies 3 punkto ir 2 dalies formuluotes, vietoj žodžių junginio „vaiko atstovams pagal įstatymą“ įrašant „kitų vaiko atstovų pagal įstatymą“.

26. Tikslinti Projekto 15 straipsniu dėstomo 36⁴ straipsnio formuluotę, po žodžių junginio „kreiptis į teismą dėl“ įrašant žodžių junginį „leidimo paimti vaiką iš jo tėvų ar kitų vaiko atstovų pagal įstatymą ir“.

27. Tikslinti Projekto 16 straipsnio 1 dalimi dėstomo 37 straipsnio 2 dalies formuluotę, kadangi neišku kokiais „visais atvejais su šeima dirba atvejo vadybininkas“, t. y. formuluotė turėtų būti suderinta su to paties Projekto straipsnio 2 dalimi bei Projekto 17 straipsniu.

28. Tikslinti Projekto 16 straipsnio 3 dalimi dėstomo 37 straipsnio 5 dalies formuluotę, prieš žodį „sveikatai“ įrašant „saugumui“.

29. Tikslinti Projekto 16 straipsnio 4 dalimi dėstomo 37 straipsnio 6 dalies formuluotę, prieš žodį „sveikatai“ įrašant „saugumui“.

30. Suderinti Projekto 17 straipsniu dėstomo 38 straipsnio 1 dalies 3 punkto nuostatas su Projekto 11 straipsniu dėstomo įstatymo 36 straipsnio 2 dalies nuostatomis, ir vietoj žodžių „mobiliosios komandos specialistams“ įrašyti „Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos ar jos įgalioto teritorinio skyriaus specialistams“.

Taip pat, įvertinant projekto rengėjų siūlomus įstatymo 37 straipsnio pakeitimus (projekto 16 straipsnis), manytina, kad net ir nesant nustatyto vaiko teisių pažeidimo (pavyzdžiui, vaikai, turintys specialiųjų poreikių ir pan.), šeimai gali būti reikalingos paslaugos ir pagalba bei nustatytas jų poreikis. Todėl atsižvelgiant į tai siūlytina tikslinti šiame punkte dėstomos teisės normos formuluotę.

31. Tikslinti Projekto 17 straipsniu dėstomo 38 straipsnio 1 dalies 2 punkto nuostatas, įtvirtinant bendresnio pobūdžio nuorodą į subjektus, turinčius teisę inicijuoti pagalbą vaikui ir šeimai vertinimą – švietimo ir ugdymo, sveikatos priežiūros ar kitas pavienės paslaugas teikusią įstaigą iniciatyva.

32. Siekiant teisinio reguliavimo tikslumo ir aiškumo, tikslinti Projekto 17 straipsniu dėstomo 38 straipsnio 2 dalies formuluotę, po žodžio „pirminį“ įrašant „pagalbos“, taip pat nustatant terminą, per kurį turi būti atliktas pirminis pagalbą vaikui ir šeimai poreikio vertinimas bei išbraukiant kaip perteklinį sakinį „Socialinis pedagogas teikia pagalbą vaikui ir šeimai Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo nustatyta tvarka“.

33. Siūlytina trumpinti kaip nepagrįstai ilgą Projekto 17 straipsniu dėstomo 38 straipsnio 3 dalyje nustatytą 30 dienų terminą, per kurį turi būti atliekamas išsamus pagalbą vaikui ir šeimai poreikio vertinimas, taip pat suderinti straipsnio pavadinime ir jo turinyje vartojamas sąvokas (pagalbą vaikui ir šeimai poreikio vertinimas, vaiko ir šeimos poreikių vertinimas). Pastaba dėl vartojamų sąvokų suvienodinimo taikytina ir aptariamo straipsnio 4 dalies normai, Projekto 19 straipsniu keičiamo įstatymo 40 straipsnio, Projekto 20 straipsniu keičiamo įstatymo 41 straipsnio 3 dalies nuostatomis.

34. Tikslinti Projekto 18 straipsniu keičiamo įstatymo 39 straipsnio 1 dalies 1 punktą, po žodžio „šeimų“ įrašant žodžius „ir (ar) vaikų“.

35. Tikslinti Projekto 18 straipsniu keičiamo įstatymo 39 straipsnio 4 dalį, pirmame sakinyje po žodžio „šeimos“ įrašyti žodžius „ir (ar) vaiko“, antrame sakinyje po žodžio „arba“ įrašyti „kitų“, po žodžio „šeimos“ įrašyti žodžius „ir (ar) vaiko“, po žodžio „gyvenimą“ įrašant žodžių junginį „jei šios informacijos viešinimas nepažeidžia vaiko teisių ir interesų“.

36. Tikslinti Projekto 18 straipsniu keičiamo įstatymo 39 straipsnio 6 dalį, vietoj skaičiaus „40¹“ įrašant „40“.

37. Tikslinti Projekto 19 straipsniu keičiamo 40 straipsnio 3 dalies formuluotę, įvertinant Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos funkcijas ir įgaliojimus.

38. Tikslinti Projekto 19 straipsniu keičiamo 40 straipsnio 5 dalies 3 punkto formuluotę, nes neaišku kokius veiksmus ir koks subjektas turi atlikti ruošiant vaiką ir šeimą atskyrimui ir globai (neatskleistas „rūšimo“ turinys).

39. Tikslinti Projekto 19 straipsniu keičiamo 40 straipsnio 6 dalies formuluotę, po žodžių junginio „kreipiasi į teismą dėl“ įrašant žodžių junginį „leidimo paimti vaiką iš jo tėvų ar kitų vaiko atstovų pagal įstatymą ir“.

40. Įvertinant laikinosios ir nuolatinės globos tikslus (pirmuoju atveju – siekis grąžinti vaiką į šeimą), laikino ar neterminuoto tėvų valdžios apribojimo pasekmes, atkreiptinas dėmesys, kad Projekto 19 straipsniu dėstomo įstatymo 40 straipsnio 6-8 dalimis iš esmės griežtinamas (lyginant su šiuo metu galiojančiu) teisinis reguliavimas.

41. Tikslinti Projekto 20 straipsnio 2 dalimi keičiamo įstatymo 41 straipsnio 3 dalies formuluotę, suderinant joje esantį terminą su Projekto 17 straipsniu dėstomo įstatymo 38 straipsnio 3 dalyje nurodytu terminu, taip pat patikslinti šio straipsnio 3 punkte esančią nuorodą į neegzistuojantį įstatymo 39 straipsnio 2 dalies 1 punktą.

42. Tikslinti Projekto 20 straipsnio 2 dalimi keičiamo įstatymo 41 straipsnio 6 dalies 5 punkto formuluotę, išbraukiant žodžius „ir tiesioginis“, prieš žodį „sveikatai“ įrašant žodį „saugumui“.

43. Tikslinti Projekto 20 straipsnio 4 dalimi keičiamo įstatymo 41 straipsnio 6 dalies 5 punkto formuluotę, išbraukiant žodžius „ir tiesioginis“, prieš žodį „sveikatai“ įrašant žodį „saugumui“.

44. Tikslinti Projekto 21 straipsnio 1 dalimi keičiamo įstatymo 42 straipsnio 1 dalies formuluotę mobiliosios komandos specialisto įgaliojimų dalyje (atsižvelgiant į šio rašto 1, 25, 30 punktuose pateiktus argumentus), taip pat po žodžio „ar“ įrašant „kitų“.

45. Suderinti Projekto 21 straipsnio 1 dalyje dėstomo Įstatymo 42 straipsnio 1 dalies nuostatas su Projekto 14 straipsnyje dėstomomis Įstatymo 36³ straipsnio 1 dalies nuostatomis.

46. Tikslinti Projekto 21 straipsnio 2 dalyje dėstomo Įstatymo 42 straipsnio 2 dalies formuluotę (nuoroda į Civilinio proceso kodekso skyrių), suderinant ją su kartu teikiamo Civilinio proceso kodekso 582 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIP-3137 nuostatomis.

Taip pat abejotina, ar Projekto rengėjų siūlymas nagrinėti teismo leidimo paimti vaiką iš tėvų ar kitų atstovų pagal įstatymą išdavimo klausimą ginčo teise (Civilinio proceso kodekso XIX skyriuje nustatyta tvarka), o ne supaprastinto proceso tvarka atitiks geriausių vaiko interesų užtikrinimo principą dėl ilgų šios kategorijos bylų nagrinėjimo terminų.

47. Tikslinti Projekto 21 straipsnio 3 dalyje dėstomo Įstatymo 42 straipsnio 5 dalies 2 punkto formuluotę išbraukiant žodį „tiesioginis“, prieš žodį „sveikatai“ įrašant žodį „saugumui“.

48. Tikslinti Projekto 22 straipsnyje dėstomos įstatymo 43 straipsnio 1 dalies formuluotę, suderinant normoje pateiktas nuorodas į įstatymo straipsnius su Projekto (įstatymo) turiniu.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė

Edita Žiobienė